

LIBEROV HRAM U POLAČAMA NA OTOKU MLJETU

MARIN ZANINOVIĆ

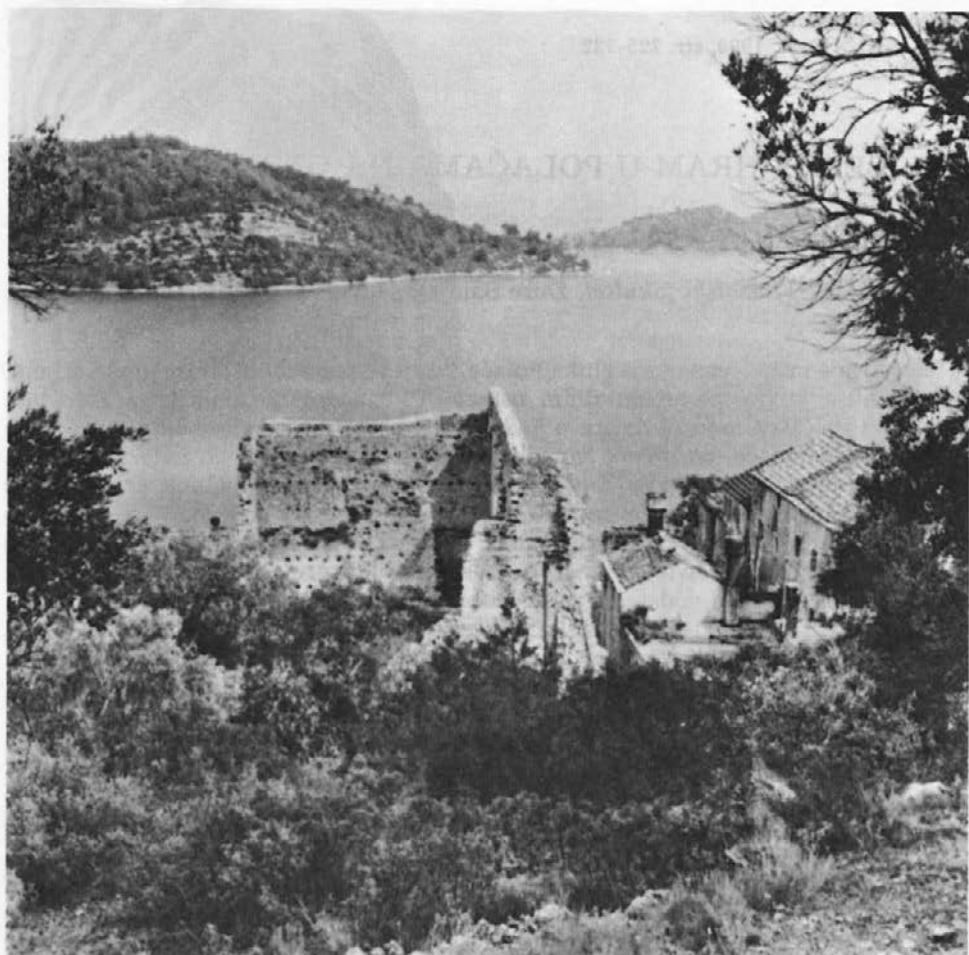
Filozofski fakultet, Đure Salaja 3, YU-41000 Zagreb

Prostrana i zaštićena uvala i luka Polače, na sjeverozapadnoj strani otoka Mljeta, najpoznatija je po monumentalnim ostacima kasnoantičke palače sa zidovima visokim i do 20 m, koja se datira u 5. stoljeće i po kojoj je zaljev dobio svoje ime (sl. 1). Pored palače, na njenoj zapadnoj strani, oko 20 m daleko nalaze se ostaci antičke građevine, vjerojatno *villae rusticae* s ostacima termalnog uređaja. Još pedesetak metara dalje prema zapadu, malo poviše u strani brijega nalaze se dobro sačuvani ostaci ranokršćanske bazilike iz 6. stoljeća¹ (sl. 2). Čišćenje i istraživanje ove bazilike vršio je Zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode u Dubrovniku od 1971.–1973. g., pod vodstvom prof. Dubravke Beritić. Potpisani je sudjelovao u dijelu kampanje g. 1971. Prilikom istraživanja otkrivena je krstionica, nadsvodena kasnoantička grobnica, ulomci arhitekture, baze kapitela i razni keramički ulomci. Ovdje nas zanima nalaz latinskog antičkog natpisa, koji je bio nađen 1973. g., sekundarno upotrebljen u blizini spomenutog groba² (sl. 3). Ploča natpisa je lokalni kamen vapnenac dimenzija 37 × 37 cm, a debljina ploče je 23 cm. Natpisno polje ima 30 × 32 cm, i uokvireno je debljim uparanim žlijebom, koji izdvaja rubni neukrašeni profil natpisa, otučen na lijevoj i donjoj strani ploče. Kamen kao da je malo izlizan od hodanja po njemu. Visina slova natpisa je od 3 cm u prvom, drugom, četvrtom, šestom i osmom, u ostalima 3,5 cm, s malim varijacijama u pojedinim slovima. Slova se nižu bez prekida i bez interpunkcije, tako da se cijeli natpis doima pomalo rustično, iako se vidi želja klesara da dobije nekakvu kapitalu. Slovo A je sa poprečnom crtom i bez nje. Slovo L je dosljedno sa kosom donjom crtom koja izlazi iz okomite haste, što je svojstvo kasnijeg vremena, u našoj provinciji vjerojatno trećeg stoljeća. Natpis glasi:

PRO SALVTE
C BALBINIAN
I TEMPLVM CV
M PORTICO AD
AMPLIAVIT M⁵
AGNVS VILIC
VS LIBERO PAT
LIBES FECIT

*Pro salute | C(ornelii? Claudii? Clodii?) Balbinian | i templum cu | m portico
ad | ampliavit M⁵ | agnus vilic | us Libero Pat(ri) | libe(n)s fecit.*

U prijevodu: Za zdravlje Kornelija? (Klaudija? Klodija?) Balbinijana hram sa trijemom je povećao (proširio) Magnus upravitelj imanja Libero Ocu, što je rado učinio.

Sl. 1: Kasnoantička palača u luci Polače na Mljetu.

Abb. 1: Spätantiker Palast im Hafen Polače auf der Insel Mljet.

U zanimljivu građevinsku ostavštinu u uvali Polače ovaj natpis unosi novi element: postojanje hrama sa trijemom, koji je bio posvećen Liberu. Njegovi ostaci za sada nisu vidljivi, ali nema razloga sumnjati da se ovdje nalazio ili da je ploča donijeta na otok i ovdje ugrađena. Hram je proširio za Kornelija? Balbinijana vilicus Magnus. Nomen *Cornelius* je ovdje hipotetičan, ali u Dalmaciji dosta čest u ranom i kasnom principatu.³ Pošto je Balbinijan bio vlasnik ovdašnjeg imanja, a možda i čitavog otoka to je Magnus za njegovo zdravlje proširio i ulpešao hram portikom. Pošto je Magnus upravljao imanjem moguće je Balbinijan pretežno živio u nekom središtu na obali, Naroni, Saloni ili Epidauru. U Saloni i Naroni ima dosta Kornelija, više u Saloni, vlasnik ovakvog imanja morao je biti član uglednoga roda, kao što su na pr. Korneliji, koji su prisutni u našoj i susjednim provincijama.

Kognomen *Balbinianus* u ovom obliku ne susrećemo u onomastikonu provincije Dalmacije. Izveden je od kognomena *Balbus* (mucav, tepav), što ga susrećemo u

Iaderu i Saloni, *Balbinus* što ga nalazimo u Saloni, Iaderu, Dokleji, te naš *Balbinianus*. (Uspor. *Quintus Iulius Balbus*, konzul 129. na vojničkoj diplomi od 22. III 129, *CIL* 16. 75; *Inscr. Dac. Rom.* 1 (Bucuresti 1975) 100). Kao ženski kognomen [*Ac?*]tiae *Balbiae* nalazi se u natpisu što ga je I. Bojanovski našao u selu Misajlovini, općina Rudo u istočnoj Bosni u kojem se spominje *municipium Malvesiatium*.⁴

Ime – kognomen vilika *Magnusa* je veoma rašireno, posebno u Italiji i keltskim pokrajinama. Kod nas ih ima nekoliko u Jaderu, Saloni i Naroni.⁵ Izostanak prenomena iz imenske formule našeg *Balbinijana* ukazuje na vrijeme druge polovine drugog stoljeća.⁶ Osim toga kosa donja crta slova *L* bi govorila za razdoblje trećeg stoljeća. U Trpnju na susjednom poluotoku Pelješcu nađen je natpis, što sam ga objavio, gdje je donja hasta na *L* također koso klesana, a datirao sam ga također u to vrijeme. Ovakvo *L* je i u Meziji oznaka natpisa 3.–4. stoljeća.⁷ Po tome bi i naš natpis bio bliži trećem stoljeću.

Sl. 2: Ranokršćanska bazilika u Polačama na Mljetu.

Abb. 2: Frühchristliche Basilika in Polače auf der Insel Mljet.

Štovanje staroga italskoga božanstva Libera bilo je veoma rašireno i na istočnoj jadranskoj obali, od Istre prema jugu, u Senju, Zadru i posebno Saloni i Naroni, kao i drugdje u našoj zemlji u antičkoj provinciji Dalmaciji, te Panoniji i Gornjoj Meziji.⁸ Posebno je Liberov kult prisutan na jadranskim otocima Braču, Hvaru, Korčuli i evo sada i Mljetu – Meliti, gdje mu se nalazio i hram. Ovi su otoci u davnoj antici bili središta uzgoja vinove loze i proizvodnje vina, ulja i maslina, kako nam to svjedoči i dobro obaviješteni zemljopisac Strabon kada veli da su naši otoci *ἐλαιόφυτοι γὰρ καὶ εὐάμπελοι* (Strab., 7, 5,10) – pogodni za uzgoj maslina i vinove loze. Brojne *villae rusticae* na našoj obali i otocima i ostaci torkulara – tijesaka za vino i ulje također svjedoče o tome.⁹ Spomenimo da se Liber na par naših otočkih natpisa javlja s epitetom *Torclensis*. Tako na otoku Braču: *Veselia Felicitas Libero M(agno) Patri Torcle(n)si ex voto*, *CIL* 3. 3093 = 10100 Škrip, u plodnoj dolini iznad sela, gdje su i danas vinogradi. Tu je nađen još jedan natpis Liberu: *L(ibero) P(atri) Aristio v. s. l. m.*, *CIL* 3. 3094 = 10101.

Drugi je natpis iz sela Žrnova, jugozapadno od grada Korčula, a glasi: *Lib(ero) P(atri) Tor(clensi) f(ecit) P(ublius) Satur(ninus) ex voto pro P(ublio) Clemente filio suo ex suo cum suis*, *CIL* 3. 3065 = 10082.¹⁰

Prisutnost Liberova kulta na otoku Mljetu, antičkoj Meliti, treba metnuti u kontekst popularnosti ovoga božanstva na području susjedne kolonije Narone.¹¹ Mljet se svojom dužinom proteže uz poluotok Pelješac, koji je u antici upravno pripadao teritoriju kolonije u Naroni. To potvrđuje natpis *CIL* 3. 8451 = 14623, nađen u Janjini u središnjem dijelu Pelješca u kojem se spominju Publije Anaj Aper i Publije Anaj Tiro, koji su bili dekurioni i kvatuorvirvi kolonije u Naroni.¹² Postavlja se pitanje kome je pripadao otok Melita, da li teritoriju Narone ili južnijeg Epidaura? Svojim istočnim krajem Mljet se nastavlja na Elafitske, dubrovačke otoke Jakljan i Šipan, ali je istovremeno i blizu Pelješca. Sa Pelješca je i danas najbliži pristup upravo uvali Polače iz uvale Žuljana, na južnoj strani Pelješca, nekako na njegovoj polovini ispod Janjine, kojoj se na sjevernoj strani nalazi ušće Neretve. Po toj dakle prostornoj blizini mogli bismo pretpostaviti da je i otok Melita bio dio teritorija Narone. Možemo dopustiti međutim da je bio vlasništvo nekog podjedinca u ovome slučaju Balbinijana, za kojega zdravlje njegov vilicis Magnus obnavlja i proširuje hram Liberu. Prema podatku historičara Apijana saznajemo da je Oktavijan 35. godine pr.n.e. u svome pohodu na Ilirik i operacija duž naše obale stigao i na Korkiru (Korčulu) i Melitu, gdje je čitavo stanovništvo poubijao ili pohvatao i prodao u ropstvo (App., *Illyr.*, 16). Mogao je tada nekome od svojih zapovjednika ili suradnika pokloniti otok, kao što je to učinio sa velikim površinama u Istri, gdje su imanja posjedovali njegova supruga Livija, zatim ljudi kao Mecena, Kalpurnije Pizon, Statilije Taur i drugi poznati Rimljani, a mogao ga je zadržati i za sebe.¹³

Znamo da je u kasnoj antici otok bio carski posjed, jer ga kao takvog Odoakar daruje comesu Pieriusu, prema sačuvanom prijepisu isprave od 13. ožujka 489, a na ime duga za zajam od 690 zlatnih solida, što ga je Pierius bio učinio vladaru. U istoj ispravi vrijednost otoka Melite je procijenjena na 200 solida.¹⁴ Na osnovi činjenica, kojima raspolažemo ne možemo dakle odgovoriti na pitanje o pravnom statusu otoka u rimsko vrijeme. Moguće je da je zbog razloga smještaja i blizine Pelješca i Melita bila dio teritorija Narone, a nije isključiti da je otok bio vlasništvo rimske države ili fiska, kako je to bilo u kasnoj antici. Možda će nam sretni nalaz nekoga novoga natpisa riješiti i ovo pitanje.

Po štovanju Libera otok u ranijoj antici spada u religijski krug Narone, gdje je ovo božanstvo bilo rano poštovano i gdje je Liber imao svoj hram *aedes* još u vrijeme

Sl. 3: Liberov natpis iz Polača – otok Mljet (Foto Zavod za zaštitu spomenika kulture Dubrovnik).

Abb. 3: Liber-Inschrift aus Polače – Insel Mljet (Foto Amt für Denkmalpflege aus Dubrovnik).

republike tj. sredinom 1. stoljeća pr.n.e., kada je u Naroni bio već formiran konvent rimskih građana. Naravno da je štovanje ovoga božanstva bilo još i ranije.¹⁵ Natpis iz razdoblja konventa je jedan od nekolicine najranijih rimskih antičkih natpisa na našoj obali i glasi: *P(ublius) Annaeus Q(uinti) l(ibertus) Epicadus aedem Leiberi patrus faciund(am) coir(avit) lub(ens) mer(ito)*, CIL 3. 1784 = 3354. Oblik Leiberi je arhajski i nalazi se na nekim drugim natpisima iz doba republike kao na poznatoj tzv. *cista Praenestina*.¹⁶ Publije Anej Epikad je oslobođenik južnoilirskog porijekla, a bio je i jedan od dvojice naronitanskih kvestora koji su gradili gradske zidove i kulu u Naroni: *tur(rim) fac(iundam) coir(aver)*, CIL 3. 1820 = 8423 = ILS 7166. Arhajski oblik Liberova imena, glagol *coiravere* i magistri i kvestori pretkolonijske administracije, vjerojatno konventa, koji prethodi osnivanju kolonije po Cezaru ili Oktavijanu, datiraju ovaj natpis u sredinu 1. stoljeća pr.n.e..¹⁷ Ovaj hram je tijekom vremena postao trošan, pa ga je vjerojatno u drugom stoljeću n.e. obnovio opet jedan oslobođenik Modestus: *M(arci) Lusi Severi c(larissimi) v(iri) Modestus Lib(ero) templum ex voto restituit*, CIL 3. 1786. možda mu je kod toga pomagao još jedan oslobođenik ove iste senatorske obitelji: *L(ibero) A(ugusto) S(acrum) Lusius Felicio Lusi Severini libert(us) p(osuit)*, CIL 3. 1787. Iz Narone imamo još dvije posvete Liberu: CIL 3. 1785, 1788.

U širem području Narone, kod logora u Humcu – Bigeste, *cohors I Belgarum* obnavlja hram Libera i Libere 173. g.n.e.: *Templum Liberi Patris et Liberae vetustate [di]labsu restituit cohors I Belg(arum) adiectis porticibus curam agente Fl(avio) Victore (centurione) leg(ionis) I Ad(iutricis) p(iae) f(idelis) Severo et Pompeiano II (iterum) co(n)s(ulibus)*, CIL 3. 1790 = 6362 = 8484. To isto učinio je ranije, vjerojatno za isti hram, jedan drugi vojnik 11. legije, koja je u Dalmaciji boravila do 69. g.n.e.: *Q(uintus) Pisenius Severinus (centurio) leg(ionis) XI Cl(audia) templum Lib(eri) Pat(ris) vetustate corruptum porticibus adiect(as) restituit*, CIL 3. 1789 = 6363 = 8485.

Iz ovih sačuvanih natpisa vidimo kakva se briga poklanjala štovanju Libera i njegovim hramovima i svetištima u Naroni. Tako postupa i naš *Magnus* na svojoj Meliti za svoga patrona Balbinijana. Zanimljivo je spomenuti i usporediti da još jedan *vilicus ferrariarum Iucundus* (upravitelj željeznih rudnika) u unutrašnjosti provincije, u Ljubiji u današnjoj Bosni, postavlja žrtvenik Jupiteru, Liberu i Terrae Matri, u vrijeme cara Filipa Arapina 247. ili 248. n.e. (usp. *ILJug* 161).

Pitanje je gdje se nalazio ovaj hram što ga je *Magnus* obnovio? U luci Polače, kako smo spomenuli, ima ostataka antičkih građevina, zapadno od kasnoantičke palače, vjerojatno jedne villae rusticae i njenih termalnih uređaja. Možda se u tome predjelu nalazio i ovaj hram. Isto tako možemo pretpostaviti da se nalazio na mjestu ranokršćanske crkve u čijem je podu i nađena ploča natpisa. Moguće je da je kršćanska građevina prebrisala hram te ga nakon rušenja nadomjestila ili preadaptirala. Poznati su takvi slučajevi, a klasičan je onaj sa bazilikom svetog Klementa u Rimu, koja se uzdigla iznad poganskog Mitreja u 4. st.n.e. južno od Koloseja, a spominje je već sv. Jeronim. Mitrej je bio otkriven sredinom 19. stoljeća.¹⁸ U tom je smislu indikativna činjenica da su baze kapitela stupova nađene prilikom zaštitnih radova u crkvi. Možda su to baze portika hrama naknadno upotrebljenih u bazilici. Gradnja ove bazilike, a prije toga gradnja kasnoantičke palače Pjerijeve, pa gradnja srednjovjekovnog benediktinskog samostana na nedalekom mljetskom jezeru, su bez sumnje svaka na svoj način izmijenile i uništavale ranije antičke ostatke, pa je ono što je danas tamo vidljivo i sačuvano nad zemljom i ispod nje iz vremena okašnjele antike. Život je, međutim, više ili manje trajno prisutan na ovome otoku o čemu svjedoče brojni arheološki lokaliteti iz različitih razdoblja od

prehistorije do srednjega vijeka, utvrđeni u novije vrijeme, što sve zaslužuje i odgovarajuća istraživanja.

U luci Polače utvrđeni su i zanimljivi podmorski nalazi vinskih amfora i druge keramičke i metalne robe od rane do kasne antike, što potvrđuje važnost i intenzitet življenja ovoga zaljeva, a i nekih drugih uvala na Mljetu.¹⁹ U tome smislu i nalaz ovoga natpisa i hram, što ga spominje potvrđuje puninu antičkog življenja na ovom lijepom otoku, što ga je *par Romana* uvela u krug svoje civilizacije, a Liberov hram je i, za sada, najjužnija potvrda njegova kulta na našoj obali.

Ove retke sa osjećajem tuge posvećujem uspomeni dragog prijatelja i kolege Jare Šašela, koji nas je tako prerano napustio. Njegovo veliko djelo živi i živjet će trajno, u nama i s nama.

¹ A. Mohorovičić, Prilog poznavanju razvoja arhitekture na otoku Mljetu, u: *Beritičev zbornik* (Dubrovnik 1960) 25–32. B. Gušić, C. Fisković, *Otok Mljet naš novi nacionalni park* (Zagreb 1958). M. Zaninović, Neki primjeri smještaja antičkih gospodarskih zgrada u obalno-otočkom području Dalmacije, *Arh. rad. raspr.* 4–5, 1967, 360. M. Cagiano de Azevedo, Il Palatium di Porto Palazzo a Meleda, u: *Tardo antico e alto medioevo*, Acc. Lincei Quaderno 105 (Roma 1968) 227. I. Fisković, O ranokršćanskim spomenicima naronskog područja, u: *Dolina rijeke Neretve od prehistorije do ranog srednjeg vijeka*, Izd. Hrv. arh. dr. 5 (Zagreb 1980) 237–239 + karta I. Dabelić, *Mljet – Povijest otoka od najstarijih vremena do XV stoljeća* (Dubrovnik 1987) 42–47. Natpis o kojem piše na str. 44, čitanje sam ispravio. Spomenik se čuva u Zavodu za zaštitu spomenika kulture i prirode u Dubrovniku.

² I. Dabelić (bilj. 1) 44. Isti, Iz povijesti otoka Mljeta od najstarijih vremena do VII stoljeća, *Dubrovački horizonti* 17, 1985, br. 25, 41–43. Slika natpisa: str. 41. Čitanje sam ispravio.

³ G. Alföldy, *Die Personennamen in der römischen Provinz Dalmatia* (Heidelberg 1969) s.v. Uspor. uglednog Kornelija Verekunda koji ostavlja veliki novac svojoj koloniji u Aequumu: *CIL* 3. 9771 i natpise drugih brojnih Kornelijaca.

⁴ I. Bojanovski, Municipium Malvesiatium, *Arh. rad. raspr.* 6, 1968, 242–262. Cf. *ILJug* 621. *Balbi(tus)* u Donjoj Meziji *CIL* 3. 7437, 18. A. Mayer, *Die Sprache der Illyrier* 1 (Wien 1957) s.v. stavlja *Balbius* među ilirska imena.

⁵ G. Alföldy (bilj. 3) 235. *ILJug* 838.

⁶ G. Alföldy (bilj. 3) 27.

⁷ P. Petrović, *Paleografija rimskih natpisa u Gornjoj Meziji* (Beograd 1975) 115. M. Zaninović, Antički latinski natpis iz Trpnja, *Pelješki zb.* 2, 1980, 193.

⁸ M. Zaninović, Štovanje Libera na istočnom Jadranu, u: *Duhovna kultura Ilira* (Sara-

jevo 1984) 245–252. Isti, Tri antička reljefa s otoka Hvara, *Opusc. arch.* 6, 1966, 19 – reljef božice Libere. R. Marić, *Antički kultovi u našoj zemlji* (Beograd 1933) 58. E. Imamović, *Antički kultni i votivni spomenici na području Bosne i Hercegovine* (Sarajevo 1977) 160–168. Općenito o kultu Libera: Schur, *Liber Pater*, u: *RE* 13/1, col. 69. A. Bruhl, *Liber Pater* (Paris 1953).

⁹ M. Zaninović (bilj. 1) 4. Isti, Iliri i vinova loza, *Godiš. Cent. balkanol. ispit.* 13/11, 1976, 261–272. Isti, The Economy of Roman Dalmatia u: *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt II, Principat*, 6 (Berlin–New York 1977) 767–809.

¹⁰ P. Lisičar, Bilješke o rimskim natpisima s otoka Korčule, *Vj. arh. his. dalm.* 60, 1958, 127, ispravio je čitanje iz *CIL* i razriješio kraticu *tor* sa *tor(clensis)*.

¹¹ M. Zaninović (bilj. 8) 249. Isti, Limitacija Stonskog polja, u: *Adriatica praehistorica et antiqua – Miscellanea Gregorio Novak dicata* (Zagreb 1970) 498. J. Medini, Uloga oslobodenika u životu Narone, u: *Dolina rijeke Neretve od prehistorije do ranog srednjeg vijeka*, Izd. Hrv. arh. dr. 5 (Split 1980) 200. E. Marin, O antičkim kultovima u Naroni, ista publikacija kao J. Medini, 208.

¹² C. Fisković, Arheološke bilješke s Peleješca, *Vj. arh. hist. dalm.* 55, 1953, 234, bilj. 48, donosi ispravak čitanja u *CIL*-u po M. Abramčiću.

¹³ F. Tassaux, L'implantation territoriale des grandes familles d'Istrie sous le Haut-Empire Romain, *Atti Civ. mus. st. arte Trieste*, Quad. 13–2, 1983–84, 193–216. P. Orsted, *Roman Imperial Economy and Romanization* (Copenhagen 1985) 117, 251–349. M. Rostowtzev, *Fiscus*, u: *RE* 5.

¹⁴ M. Cagiano de Azevedo (bilj. 1) 277: ... *et in provincia Dalmatarum insulam Melitam ducent[os] solidos pensitantem* ... B. Gušić, C. Fisković (bilj. 1) 9, bilj. 9.

¹⁵ J. Medini (bilj. 11) 201, iznosi zanimljivo zapažanje, da je u Naroni Liber moguće imao i smisao božanstva slobode, jer su nosioci

njegova kulta oslobođenici i po homonimiji *Liber* – *liber*, božanstvo vina, plodnosti i polja identificirali sa božanstvom slobode tj. svog oslobođenja.

¹⁶ Uspor.: Schur (bilj. 8) col. 68; *Ephem. epigr.* 1, 21.

¹⁷ C. Patsch, *Zur Geschichte und Topographie von Narona* (Wien 1907) 71, 21. Isti, *Jb. Altert.* 2, 1908, 87. M. Zaninović (bilj. 8) 249. A. Bruhl (bilj. 8) 221. J. Wilkes, *Dalmatia* (London 1969) 247.

¹⁸ F. Coarelli, *Guida archeologica di Roma* (1974) 197–198.

¹⁹ B. Gušić, C. Fisković (bilj. 1). I. Dabelić (bilj. 1) 44.

* Zahvaljujem Zavodu za zaštitu spomenika kulture i prirode u Dubrovniku i kolegi prof. Ivici Žile za fotografiju natpisa i Krešimiru Rončeviću iz Odjela za arheologiju Centra za povijesne znanosti u Zagrebu za crtež natpisa.

TEMPEL DES LIBER PATER IN POLAČE AUF DER INSEL MLJET

Zusammenfassung

Der Hafen Polače auf der Insel Mljet (antikes Melite) wurde nach den Resten des spätantiken Palastes aus dem 5. Jh. und der frühchristlichen Basilika aus dem 6. Jh.¹ bekannt (**Abb. 1, 2**). Weiterhin gibt es in der Nähe des Palastes noch einige Restbestände der antiken *villa rustica* mit Thermalanlagen.

Gelegentlich der Konservierungs- und Reinigungsarbeiten an der Basilika, die in den Jahren 1971–1973 vom Amt für Denkmalpflege aus Dubrovnik durchgeführt wurden, fand man in dem um das spätantike Grab eingebauten Material eine Inschrift (**Abb. 3**). Die Inschrift wurde im Auftrag von Vilicus Magnus zum Wohl des C. Balbinianus verfertigt. Bei dieser Gelegenheit wurde der Tempel mit dem Portikus, dem Liber Pater gewidmet, erweitert.

Den Funden nach muß in der Bucht von Polače in der Antike ein Tempel bestanden haben, der dieser alten italischen Göttlichkeit, gerühmt sowohl an der östlichen Adria-Küste als auch im Inneren des Illyricums gewidmet war.⁸ Es besteht die Möglichkeit, daß der Tempel genau an der Stelle der Basilika stand, die ihn in sich schloß und ersetzt hat. Liber wurde besonders in der Kolonie Narona verehrt, wo ebenfalls sein Tempel stand, wie das auch im in der Nachbarschaft liegenden Lager Bigeste¹¹ der Fall war. Auf der benachbarten Insel Korčula wurde eine Inschrift mit dem Epitheton Liber Torcensis entdeckt.¹⁰ Vermutlich war auch die Insel Melite ein Territorium der römischen Kolonie in Narona.

Nach dem Ausbleiben des Pränomens, nach den epigraphischen Eigenschaften der Inschrift sowie nach der Schreibweise des Buchstaben L kann diese Inschrift in das 3. Jh. datiert werden.⁷

Im Hafen von Polače erforschte man auch die Unterseefunde: Keramik, Amphoren, Münzen und andere Gegenstände, die in die Zeitspanne vom 1. bis zum 6. Jh. (u. Z.) datiert werden können.¹⁹ Dadurch wird die Bedeutung dieses Hafens während der gesamten antiken Periode bestätigt. Die behandelte Inschrift ist bis jetzt die am südlichsten liegende Bestätigung des Liber-Kults auf dem kroatischen Teil der Adria-Küste.